

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม
Needs Assessment of Innovative Leadership Development of Administrators
Under the Secondary Education Service Area Office Nakhon Phanom

อัคร โพธิ์ศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Ackara Phosri

Sakon Nakhon Rajabhat University

Corresponding Author, Email: Actan2432@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม จำนวน 339 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถามด้านสภาพปัจจุบันมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.27–0.75 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ส่วนแบบสอบถามด้านสภาพที่พึงประสงค์มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.27–0.96 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.297 โดยด้านที่มีค่าความต้องการ

* ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2568; แก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2568

จำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสิ้น 28 แนวทาง โดยภาพรวมแนวทางการพัฒนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; นวัตกรรม

Abstract

This research aimed to 1) examine the current state and the desirable state of innovative leadership among school administrators, 2) assess the priority needs for developing innovative leadership of school administrators, and 3) propose guidelines for the development of innovative leadership among school administrators. The sample consisted of 339 school administrators and teachers under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Phanom, selected through multistage random sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. The questionnaire on the current state demonstrated content validity indices ranging from 0.60 to 1.00, discrimination indices between 0.27 and 0.75, and a reliability coefficient of 0.95. The questionnaire on the desirable state showed content validity indices ranging from 0.60 to 1.00, discrimination indices between 0.27 and 0.96, and a reliability coefficient of 0.95. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI).

The research findings revealed that:

1. The current state of innovative leadership among school administrators was at a high level overall, while the desirable state was at the highest level.
2. The overall priority needs for developing innovative leadership had a Priority Needs Index value of 0.297. The three highest priority areas were creativity, teamwork and participation, and transformational vision, respectively.

3. The guidelines for developing innovative leadership among school administrators comprised three dimensions: creativity, teamwork and participation, and transformational vision. A total of 28 development guidelines were identified, and overall, the proposed guidelines were rated at the highest level of appropriateness.

Keywords: Needs Assessment; Innovative Leadership; Innovation

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพของสังคม โดยมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับโลก ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบท เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี สำหรับประเทศไทย การพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ ถือเป็นภารกิจสำคัญของระบบการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีความสุข ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับแรงกดดันทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ในฐานะหน่วยงานทางการศึกษาที่มีภารกิจหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรภายใต้แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ องค์กรจึงจำเป็นต้องกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาบุคลากรในทุกตำแหน่งและทุกระดับให้มีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ความเที่ยงตรง และการยึดมั่นในจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการศึกษาพบว่า ยังมีปัจจัยบางประการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา อาทิ ครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนปฏิบัติงานไม่ตรงตามความรู้และความสามารถของตน ขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ขาดทักษะและประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในบริบทที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT) และทักษะการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา นอกจากนี้ ความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษายังมีความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกัน อีกทั้งนโยบายการบริหารงานบุคคลที่ถ่ายโอนสู่สถานศึกษายังมีข้อจำกัด

ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม, 2564)

จากบริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สามารถบริหารจัดการองค์กรให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์แนวทางการทำงานใหม่ ๆ และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงขององค์กร อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบ Exploratory Sequential Design ซึ่งเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแนวทางเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

(1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการประเมินความต้องการจำเป็น โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและค่า PNI^{modified}

(2) การพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยนำผลจากระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นร่างแนวทาง และตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม แสดงดังตารางที่ 1

ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	สภาพปัจจุบัน $\bar{X}$	S.D.	ระดับ	สภาพที่ควรจะเป็น $\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การคิดสร้างสรรค์	3.67	0.49	มาก	4.92	0.20	มากที่สุด
การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	3.73	0.48	มาก	4.96	0.15	มากที่สุด
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	3.75	0.51	มาก	4.94	0.19	มากที่สุด
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.85	0.53	มาก	4.95	0.17	มากที่สุด
การสร้างแรงจูงใจ	3.92	0.33	มาก	4.90	0.21	มากที่สุด
การบริหารความเสี่ยง	3.89	0.37	มาก	4.94	0.16	มากที่สุด
การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม	3.82	0.47	มาก	4.89	0.26	มากที่สุด
รวม	3.80	0.39	มาก	4.93	0.17	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.33) การบริหารความเสี่ยง ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.37) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.53) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.47) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.51) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.48) และการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

สำหรับ สภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.15) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.17) การบริหารความเสี่ยง ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.16) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.19) การคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.20) การสร้างแรงจูงใจ ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.21) และการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.26) ตามลำดับ

2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม แสดงดังตารางที่ 2

ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	PNI _{modified}	ลำดับความสำคัญ
การคิดสร้างสรรค์	0.341	1
การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	0.330	2
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	0.317	3
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.286	4
การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม	0.280	5
การบริหารความเสี่ยง	0.270	6
การสร้างแรงจูงใจ	0.250	7
รวม	0.297	–

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยรวม (PNI_{modified}) เท่ากับ 0.297 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ (PNI_{modified} = 0.341) รองลงมาคือ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม (PNI_{modified} = 0.330) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (PNI_{modified} = 0.317) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (PNI_{modified} = 0.286) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม (PNI_{modified} = 0.280) การบริหารความเสี่ยง (PNI_{modified} = 0.270) และการสร้างแรงจูงใจ (PNI_{modified} = 0.250) ตามลำดับ ทั้งนี้ พบว่าด้านที่มีค่า PNI_{modified} สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. การคิดสร้างสรรค์ 2. การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และ 3. การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาในประเด็นดังกล่าว

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม แสดงดังตารางที่ 3

ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	ค่า PNI _{modified}	สูงกว่า PNI รวม	แนวทางการพัฒนา
การคิดสร้างสรรค์	0.341	✓	พัฒนาเป็นประเด็นเร่งด่วน
การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	0.330	✓	พัฒนาเป็นประเด็นเร่งด่วน
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	0.317	✓	พัฒนาเป็นประเด็นเร่งด่วน
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.286	×	พัฒนาเสริม
การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม	0.280	×	พัฒนาเสริม
การบริหารความเสี่ยง	0.270	×	พัฒนาเสริม
การสร้างแรงจูงใจ	0.250	×	พัฒนาเสริม

✓ หมายถึง ค่า PNI_{modified} สูงกว่าค่า PNI_{modified} รวม

× หมายถึง ค่า PNI_{modified} ต่ำกว่าค่า PNI_{modified} รวม

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีค่า PNI_{modified} สูงกว่าค่า PNI_{modified} รวม จึงกำหนดให้เป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนา ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาสังเคราะห์และร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในทั้ง 3 ด้าน จากนั้นนำแนวทางที่ได้เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พิจารณาและประเมินความเหมาะสม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากนโยบายและการสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัดและกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การพัฒนาศักยภาพ และการกำหนดตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารและการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมในยุคดิจิทัลยังเป็นแรงผลักดันให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร ศรีสุคันธพลกุล, จอมพงศ์ มงคลวนิช และปองสิน วิเศษศิริ (2566) ที่พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของระบบสนับสนุนทางการศึกษาในการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 สภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องการเห็นผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเชิงรุกในการขับเคลื่อนนวัตกรรม สร้างการเปลี่ยนแปลง และนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทการศึกษายุคใหม่ ซึ่งต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ สิทธิกร กุลชาติ, สุชาติ บางวิเศษ และศักดินาภรณ์ นันท์ (2566) ที่พบว่าสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ

2. การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมนี้นับว่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.297 และมี 3 ด้านที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วม และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่าประเด็นดังกล่าวเป็นสมรรถนะที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพที่ควรจะเป็น ยังมีช่องว่างในการพัฒนา โดยเฉพาะสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นวัตกรรม การทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม และการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ สิทธิกร กุลชาติ, สุชาติ บางวิเศษ และศักดินาภรณ์ นันท์ (2566) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการสร้างบรรยากาศนวัตกรรม การทำงานเป็นทีม และความคิดสร้างสรรค์

3. การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงรวมทั้งสิ้น 28 แนวทาง ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3.1 ด้านการคิดสร้างสรรค์ แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการสร้างทักษะและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น การอบรมกระบวนการคิดเชิงออกแบบ การแลกเปลี่ยน Best Practice การพัฒนาทักษะ Creative Thinking และ Systems Thinking ตลอดจนการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับแนวคิดใหม่และการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประรัตดา ไจเมตตา และกฤษณก ดวงชาทม (2566)

3.2 ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม แนวทางการพัฒนาควรเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานเป็นทีม รวมถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานที่โปร่งใสและไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เนาวรัตน์ เยาวนาถ (2562) ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์บริบทและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มลฤดี นิลทัพ (2564)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการบริหาร ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงสารสนเทศในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร และยกระดับคุณภาพการจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในปัจจุบัน

1.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 3 ด้านที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรหรือโครงการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการบริหารและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล และนโยบายด้านการศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาผลกระทบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อผลการจัดการเรียนการสอน ประสิทธิภาพขององค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประเมินความคุ้มค่าและความเหมาะสมของการพัฒนาในแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ควรศึกษาความแตกต่างของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนในเขตเมืองและโรงเรียนในชนบท เพื่อให้เข้าใจความต้องการจำเป็นเฉพาะของแต่ละบริบท และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม

2.4 ควรมีการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรหรือรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น แนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) พร้อมทั้งกำหนดระบบการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพของการพัฒนาและนำไปปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การนำผลการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI^{modified}) มาใช้เป็นฐานในการออกแบบแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยเดิมที่มักเสนอแนวทางเชิงทั่วไปโดยไม่จัดลำดับความสำคัญตามบริบทจริงของพื้นที่

โมเดลที่พัฒนาขึ้นแสดงกลไกการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมผ่าน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง โดยเชื่อมโยงจาก “ช่องว่างของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์” ไปสู่ “แนวทางการพัฒนาเชิงปฏิบัติ” ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอื่น ๆ ได้

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม

เอกสารอ้างอิง

- เนาวรัตน์ เยาวนาถ. (2562). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นภาพร ศรีสุคันธพฤกษ์, จอมพงศ์ มงคลวนิช, และปองสิน วิเศษศิริ. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(3), 117-131.
- ประรติดา ใจเมตตา, และกฤษณก ดวงชาทม. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 20(2), 28-39.
- มฤดี นิลทัพ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สิทธิกร กุลชาติ, สุชาติ บางวิเศษ และศักดินาภรณ์ นันท์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 3(9), 27–31.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม. (2564). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการศึกษา. นครพนม: กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม. (2566, 22 ธันวาคม). นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (ประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม ที่ ศธ 04305/ว5592).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.